

Carles Gerhard: «En Franco volia Catalunya... però sense els catalans»

Essent un nen, va viure la Guerra Civil a Montserrat, i es va haver d'exiliar a França, Suïssa i Mèxic | Anarquisme, comunisme, franquisme i nazisme, viscuts en primera persona

Carles Gerhard i Hortet, amb 'Dues guerres i un exili'. Foto: Bernat Ferrer/Nació Digital.

Carles Gerhard i Hortet (Valls, 1928) va viure la Guerra Civil espanyola a Montserrat, en tant que el seu pare, el diputat socialista Carles Gerhard i Ottenwälder va ser nomenat comissari de la Generalitat per protegir el santuari. Acabada la guerra, es va haver d'exiliar a França i, posteriorment, a Suïssa, on es va acabar llicenciant. L'any 1951, la família es va acabar instal·lant a Mèxic, on ha treballat en diverses empreses. Amb *Dues Guerres i un exili* (L'Avenç), ofereix un testimoni de primera mà d'una etapa clau de la història d'aquest país, vista pels ulls d'un nen que es va fent adult a marxes forçades.

- Vàreu ser un nen amb una vida condicionada per les idees del vostre pare, Carles Gerhard i Ottenwälder. Vist ara amb perspectiva, tot plegat va valer la pena?

- Quan et toca viure aquest període, no tens manera de triar-ho. Per què ens n'anem a l'exili? Perquè el nostre pare havia intervingut en política. He hagut de sortir i veure món, i el meu oncle i cosins es van quedar a Valls, i no n'han vist gaire. A vegades t'adones que tens dues vides: si hagués viscut aquí, hauria viscut la vida d'ells. En canvi, a mi em va tocar rodar el món: em va tocar anar a França, van venir els alemanys...

- Malgrat tots els malgrats, parleu de "la joia de viure".

- És clar! El que t'ha tocat de viure, t'ha tocat de viure! Però això no vol dir que hagi de deixar de portar-te a una situació tràgica de la qual no en sàpigues sortir! Hem de viure la nostra vida, hem de crear una família... I això es fa fins i tot en les pitjors situacions. Ara bé, quan sents explicar tots els èxodes terribles de la guerra... doncs no és veritat que ens estiguéssim tot el dia estirant dels cabells. Si hagués estat així, no hauríem estat capaços de creuar la frontera. Ens hauríem quedat aclaparats i no ens hauríem mogut del lloc!

- Com ho vàreu viure?

- Nosaltres ho vam viure tot d'una altra manera. Era una espècie de dia de camp, que havíem de veure com esmorzàvem, com fèiem foc... Diria que estàvem sota una espècie d'estat de shock. Però si ho expliques així, qui ho llegeix pot pensar que ets un insensible, que no ens adonàvem d'allò que estàvem vivint. Aquella va ser una guerra molt especial, perquè bona part de la població de Catalunya va emigrar, no només els polítics! En d'altres guerres no hi ha aquesta emigració massiva de poble! Hi ha gent que fuig de la zona de combat i després retorna... Aquesta emigració política de gent que no volia tornar, va ser la primera vegada que es donava.

- I per què?

- Perquè en Franco volia Catalunya... però sense els catalans! Això ho sabíem ben clar! Quan sortia el Queipo de Llano parlant per Radio Sevilla dient: "*¡Las madrileñas para mis soladitos, y las catalanas para los moros!*"... sabies ben bé amb quina mentalitat venien. La nostra guerra va ser bastant imprevista. Que hi hagués matances massives, que s'afusellés a milers de gent... No s'havia donat mai. No era només el polític el que tenia por de fugir, era la població com a tal!

- El vostre pare era una persona molt ideologitzada i amb alt concepte de la persona humana. Quan, a l'exili a França, Alemanya i la URSS van signar el pacte de no-agressió, què va pensar?

- Hi ha postures polítiques i ideològiques que són molt difícils d'abandonar. Quan la gent s'ha fet la composició de lloc que els russos són els nostres grans aliats, encara que facin un pacte amb en Hitler, no volen acceptar que hi ha hagut algun moviment estrany. Però nosaltres, que havíem fet la guerra, i que els nostres grans aliats eren els russos, i que els nostres grans enemics eren els alemanys, que havien bombardejat Gernika, de cop i volta veiem que uns i altres eren la mar d'amics... nosaltres ens vam dir: "I nosaltres, què?" La *realpolitik* és una cosa que deixa l'home completament al marge.

- Vist amb perspectiva, el món va donar l'esquena a la República?

- Sí. Però també la República espanyola va donar l'esquena al món. Si hagués entès que s'anava de cara a una guerra freda on l'enemic anava a ser Rússia... No es va adonar que estava dins la zona aliada, i llavors no pots esperar que els russos et vinguin a treure en Franco, quan tots els altres tenen por que, quan ens treguin en Franco, Espanya es tornarà un país comunista.

- S'hauria d'haver buscat més l'entesa amb França?

- Sí. Vam esperar a que guanyessin els laboristes anglesos..., i van acabar tenint més en compte el perill que representava la URSS que no pas el que ens devien. Nosaltres dèiem que el món ens havia de fer justícia, perquè ens havia deixat a l'estacada durant la guerra. Però el problema és a veure qui fa justícia. Si no la busques, si esperes que et caigui del cel...

- La por al comunisme espanyol va pesar massa en l'escenari internacional?

- Però és que ens vam veure llençats en mans dels comunistes! No per voluntat pròpia, sinó perquè eren els únics que volien donar-nos suport i fer la guerra, perquè els altres feien la revolució. Això ja ens va estigmatitzar com a comunistes. Enmig de tot el batibull, es va haver de crear un exèrcit, i aquest és el que es va haver de fer intervenir per prendre Barcelona als anarquistes. I els únics que van donar suport al govern en contra dels anarquistes van ser els comunistes.

- Durant la guerra, vàreu viure en primera persona la tensió entre anarquisme i comunisme.

- El que passava a Espanya era que, quan va haver-hi el cop d'Estat militar i el govern de Madrid va obrir els arsenals perquè els obrers lluitessin, els que es van fer amb les armes van ser els anarquistes. Aleshores, a Catalunya i a Barcelona sobretot, el comitè central de la FAI era qui manava. Ni el govern central ni el català no podien res contra els anarquistes, que dominaven el carrer. Els que estaven preparats, tenien les milícies i es van armar, van ser els sindicats. I la FAI era molt més forta que la UGT, i tenia com a aliada aquests que després es van anomenar 'trotskistes', el POUM, el Partido Obrero de Unificación Marxista. Ells dominaven la situació. Què va passar? Si es trobaven Mossos d'Esquadra o Guàrdies d'Assalt pel carrer i ells eren més, els requisaven les armes, perquè eren forces de repressió. Què podia fer el Govern? Doncs tractar de salvar Montserrat, o coses d'aquest tipus. Van tractar d'incloure a gent de la FAI al govern a veure si així els podien controlar..., però resultava que els anarquistes no volien a ningú. Qualsevol problema s'havia de discutir. "*El compañero tiene la palabra...*", anaven dient, i a última hora o bé no arribaven a res, o bé arribaven a una solució mig estrofolària. Ni tan sols el comitè central podia dictar el que volia. Era un caos total. Fins els fets de maig del 1937, allò va ser l'imperi de la FAI.

- A partir de llavors, la Generalitat va actuar correctament?

- Va haver-hi bastanta confrontació entre el govern central i la Generalitat, que se sentia ofesa

perquè els castellans venien aquí com a amos. El govern central va acusar la Generalitat de no saber mantenir l'ordre públic, i li'n va prendre les competències. La qual cosa era una barrabassada, perquè el problema de la FAI no era un problema d'ordre públic. Era un problema que s'havia presentat una revolució combinada amb una guerra civil. Mentre això passava a Barcelona, els altres havien portat el Terç Estranger i els Regulars del Marroc havien desembarcat a Algesires. I anaven avançant sobre Madrid! I Alemanya tenia tropes regulars a Espanya! El govern de la República tenia una situació de guerra civil i, a la reraguarda, un problema de revolució social. Aquest era el veritable problema de la Generalitat, que es va trobar entre dos focs.

- Quan parreu dels anarquistes, tant al llibre com ara els feu parlar en castellà. Majoritàriament era així?

- Per a nosaltres, "anarquista" i "murcià" eren sinònims. Fins i tot parlaven de "murcianisme" per no parlar d'"anarquisme"! Aquí, a les fàbriques la majoria eren murcians. A la Barceloneta o la Torrassa, que eren barris seus, veies pintades al carrer que deien: "*Murcia ha conquistado este pedazo de Cataluña*" i "*¡Aquí se prohíbe hablar catalán!*"

- El Noi del Sucre, doncs, era una excepció?

- L'anarquisme aquí va entrar per Catalunya. Després va passar a Múrcia i Andalusia, on es va convertir en un anarquisme rural. I quan aquí van venir els murcians, es va muntar un sidral. Molts d'ells eren analfabets i es trobaven que el capatàs, el cap de torn, l'amo..., tots eren catalans, i ells eren els peons. I van acabar identificant el burgès amb el català. Va haver-hi aquesta cosa de tipus immigració que també va enredar molt la qüestió del 18 de juliol.

- Us exilieu, aneu a Suïssa i torneu aquí momentàniament. Noteu Catalunya molt canviada?

- Valls, no gaire. Sí que veies que, comparat amb Suïssa, el juliol de 1947 Catalunya estava terriblement endarrerida, i que Barcelona era bruta. A més, ningú no parlava de res, com si hi hagués un mantell de silenci. Havies de preguntar, però sobre política tothom callava.

- Carles Gerhard i Ottenwälder va militar a la Unió Socialista de Catalunya (USC), que va ser el germen del PSUC. L'hereu del PSUC ara és ICV. Com veieu actualment aquesta formació?

- Sense consultar-ho amb les bases, en Comorera, que devia ser un comunista infiltrat, va decretar que la USC feia part de la III Internacional i que a partir de llavors es deia PSUC. I ningú no va protestar, possiblement perquè no era l'hora. El meu pare, si seguïssim la seva línia ideològica, seria dels socialistes, del PSC. A Mèxic es va dissociar bastant i potser es va associar més a Esquerra. Ideològicament, ja estava més pròxim a l'Esquerra que als comunistes, dels quals se n'havia divorciat des de l'anada a Praga, on es va adonar del que era realment el món comunista: va conèixer amb txecs que tenien el sac preparat per si venien i se'ls enduien a Sibèria... Al final va obrir els ulls i va pensar: "Aquesta ideologia és el que nosaltres volem?".

- Veieu factible que una guerra així pugui tornar a passar?

- No. Econòmicament ja no són rentables, i ara poden causar molta destrucció, massa. A més, a les ideologies ja els han tirat molta aigua al vi. Aquesta etapa l'hem superat. Una persecució d'aquest tipus no hi pot ser. Ara, la guerra és més aviat en el terreny econòmic. Aquí hi haurà problemes, però que ens enviïn la Brunete... No crec que arribi la sang al riu.

- En cas d'independència, voleu dir?

- Sí. El que ha passat a Kosovo, no crec que pugui passar en aquesta part d'Europa. Podrà haver-hi algun brot de violència com el de l'Ulster, però no crec que una cosa d'aquesta envergadura sigui ara possible. Ens hem tornat més còmodes. A més, l'opinió pública d'avui en dia compta. A Hitler, Mussolini i Franco, les seves opinions públiques no els interessaven per a res.

Presentació del llibre a Barcelona, amb l'historiador Borja de Riquer. Foto: MHC